

بنیاد ایران‌شناسی

ره‌آلودگیت‌بخانه

شماره هشتم

بهار ۱۳۹۴

فهرست مطالب

اخبار کتابخانه

ارتقای سیستم خدمات‌دهی کتابخانه
مجموعه سازی منابع کتابخانه

مقالات

حملة حیدری / حمید افشار
نقد مبحث باستانشناسی کتاب «تاریخ جامع ایران» / ندا صحراپیما

معرفی پایگاه‌های ایرانشناسی

www.alexandremaps.com / سعید عضدالدینی ملکی

معرفی کتابخانه‌های مهم ایران

کتابخانه مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش / پریسا سعیدی

معرفی دو کتاب جدید در حوزه ایرانشناسی

آرامگاه دوبانوی عیلامی از خاندان شاه شوتور نهونته پسر ایندد
تاریخ جامع ایران

معرفی آخرین پایان‌نامه‌های دفاع شده در بنیاد ایرانشناسی

شهر دزفول
اصفهان پیش از اسلام به روایت تاریخ‌نگاران و جغرافی‌دانان مسلمان سده‌های یکم تا ششم هجری

شرح تصویر روی جلد:

نشستن مظهر العجایب بر تخت خلافت (برگی از کتاب حمله حیدری)

محل نگهداری: موزه رضا عباسی

عکاس: محمد علی داودی پور / آرشیو تصویری کتابخانه بنیاد ایرانشناسی

سردبیر: حمید افشار

طراحی و صفحه‌آرایی: مریم جامعی

اخبار کتابخانه

ارتقای سیستم خدمات‌دهی کتابخانه

از آنجایی که سیستم مجموعه رایانه‌های کتابخانه، قدیمی و توان و ظرفیت آنها نیز پایین بود، با مساعدت مسئولان مربوطه سیستم اصلی خدمات‌دهی و جستجوی منابع کتابخانه ارتقا یافت. پیش از این، منابع اطلاعاتی کتابخانه با استفاده از دو قفل نرم‌افزاری ساماندهی شده بود؛ اما با توجه به ارتقای سیستم رایانه و توانایی مناسب آن (نسبت به ارائه کلیه خدمات مورد نظر)، به یک سیستم منتقل شد. همچنین یادآور می‌شویم که با توجه به فضای مناسب، برای ذخیره‌سازی فایل‌های PDF و بسامان کردن آنها با استفاده از نرم‌افزاری فعلی کتابخانه، بزودی کلیه فایل‌های PDF موجود برای استفاده، روی شبکه‌های داخلی کتابخانه قرار خواهند گرفت. از این رو کاربران قادر خواهند بود، همزمان با جستجوی منابع، فایل‌های PDF موجود را دانلود کرده و آنها را مورد استفاده قرار دهند.

مجموعه سازی منابع کتابخانه

در جریان برگزاری بیست و هشتمین نمایشگاه بین‌المللی کتاب تهران، کتابخانه بنیاد ایرانشناسی در مجموع ۲۰۳ عنوان کتاب جدید خریداری و آنها را مجموعه‌سازی کرده است. بنابراین فهرست عناوین این کتابها از طریق سایت بنیاد ایرانشناسی و مراجعه به سایت کتابخانه (قسمت تازه‌های کتاب) قابل مشاهده‌اند.

حملة حیدری

حمید افشار^۱

مقدمه

فرهنگ ایرانی با روح حماسی آمیخته شده است و حماسه‌سرایی یکی از شاخصه‌های فرهنگی ایران بشمار میرود. حماسه‌سرایی خود شاخه‌های گوناگون دارد؛ برخی از حماسه‌سرایی‌ها در مورد اساطیر و پهلوانان است؛ برخی از حماسه‌ها تاریخی؛ و برخی دیگر حماسه‌های دینی محسوب میشوند. سابقه حماسه دینی در ایران به دوران پیش از اسلام باز می‌گردد. از قدیمی‌ترین نمونه‌های باقیمانده از حماسه دینی کتاب یادگار زیران است؛ اما با دمیده شدن روح اسلام و مضامین دینی آن در فرهنگ ایرانی، حماسه‌سرایی سبک و سیاق ویژه‌ی بخود گرفت. گرایش شاعران و سخنوران صدر اسلام، به توصیف خصایل پیامبر اکرم، حضرت محمد (ص) و مولای متقیان، حضرت علی (ع) منجر به تشکیل گروهی به نام «مناقبیان» در دوره آل‌بویه شد. مناقبیان یا «مناقب‌خوانان» افرادی بودند که در میان مردم به ذکر خصائص و منقبت امامان و پیشوایان شیعه می‌پرداختند.

از آثار شیعه در قرن ششم هجری معلوم میشود که دسته‌ی خاص، بنام مناقب‌خوانان یا مناقبیان ظاهراً از عهد آل‌بویه بعد، در ایران سرگرم کار بودند. کار مناقب‌خوانان این بود که مردم را برگرد خود جمع می‌کردند و به ذکر اشعاری در منقبت و وصف ائمه اطهار (س) می‌پرداختند. همراه این مناقب، حکایاتی هم نقل میشد که در آنها از شجاعت‌های علی بن ابیطالب (ع) سخن میرفت. (صفا، ۱۳۵۵: ۸۹)

این گروه پیشرو داستانهای حماسی دینی در مورد ائمه اطهار، بویژه حضرت امیرالمؤمنین، علی (ع) بودند. با قدرت گرفتن حکومت شیعه صفوی، این شیوه از حماسه دینی در قالبی، کاملاً رسمی ادامه یافت که نتیجه آن سرایش منظومه‌هایی، مانند حمله حیدری، خاوران‌نامه، اردیبهشت‌نامه و چند مجموعه دیگر شد.

حملة حیدری «بازل مشهدی»

حملة حیدری نام منظومه‌ی، شامل چند مجموعه کتاب با سراینده‌گان مختلف است که در آنها زندگانی پیامبر اسلام، حضرت محمد (ص) و شرح دلاوریهای حضرت علی (ع)، بنظم درآمده است. قدیمی‌ترین کتاب باعنوان حمله حیدری متعلق به فردی بنام باذل مشهدی است. نام اصلی باذل، میرزا محمد رفیع، مشهدی شاه‌جهان آبادی^۲ است. نام او را رفیع، رفیع‌الدین و رفعت هم نوشته و نسب او را هروی و خراسانی هم ذکر کرده‌اند. برخی زادگاه او را خراسان دانسته که در روزگار

۱. سردبیر و سرپرست کتابخانه بنیاد ایرانشناسی.

۲. وی در شعر «بازل»؛ بمعنی بخشنده تخلص می‌کرد.

شاه جهان (۱۰۳۷-۱۰۶۷ ه.ق) به هند مهاجرت کرد. تذکره نویسان هندی و پاکستانی باذل را بیشتر با معرفی پدرش، محمود و عمویش وزیرخان^۱، معرفی کرده اند. همچنین تذکره نویسان ایرانی وی را بواسطه مدرسه عمویش در مشهد می شناسند (کاشفی خوانساری، ۱۳۸۰: ۲۹). از مهمترین ویژگیهای شعری او امانتداری در محتوا، بیطرفی، دوری از مغالطه و تاریخیگرایی بوده است که در اشعارش دیده میشود. همچنین وی برغم داشتن شغل درباری در هند از مدح امرا و حاکمان وقت پرهیز میکرد.

منظومه حمله حیدری «باذل» از زمان بعثت پیامبر اسلام آغاز میشود و تا پایان خلافت عثمان را دربرمیگیرد. او در سرایش این اثر بشیوه شاهنامه فردوسی نظر داشته است و حمله حیدری را در بحر متقارب؛ یعنی همان وزن شاهنامه سروده است. وی بصراحت میگوید که بشیوه شاهنامه و سایر حماسه سرایان روی آورده است و نیز فهرستی از اسامی حماسه سرایان دیگر را هم ارائه میدهد:

چو بر بحر شهنامه کردم گذر، صدفها در او یافتم، پرگهر
رسیدم به فردوسی ارجمند، بدیدم سر راه را کرده بند

او درباره کتاب خود میگوید:

کنون، نامه را میشوم مبتدی،

بنام نبی و بنام علی

چو صرصر، روان گشت چون خامه ام

ز لطف نبی و علی نامه ام

بر آن نامه ها یافت، بالاتری،

شدش نام از آن، حمله حیدری

«کتاب باذل بسرعت مورد استقبال قرار گرفت و حتی به زبانهای دیگر ترجمه شد. برخی از آنها عبارتند از: حرب حیدری از محمد نوروز حسن بلگرامی، حرب حیدری از حیدر میرزا، غلبه حیدری از محمد میرزا بن تجلی علیشاه به زبان اردو. همچنین ترجمه هایی هم از این کتاب به زبان

۱. محمود پدر باذل مشاغل اداری مختلفی در زمان شاه جهان داشت و عمویش میرزا جعفر معروف به سرو قد مدرسه مهمی در مشهد به نام خود داشت.

پشتو، گجراتی، بنگالی و ترکی گزارش شده است. بدین ترتیب نامی که باذل برای منظومه خود برگزیده بود، بنامی عامی برای «حماسه‌های علوی» مبدل شد. *حملة حیدری باذل*، معروفترین *حملة حیدری جهان*، بخصوص در خارج ایران است» (همان: ۳۲)

حملة حیدری «راجی کرمانی»^۱

معروفترین کتاب *حملة حیدری* پس از کتاب *باذل* توسط فردی بنام راجی کرمانی سروده شده است. راجی در حدود سال ۱۱۸۰ ه.ق. در خانواده‌یی زردتشتی در کرمان تولد یافت و نام او بهمن یا کیخسرو بود؛ اما بعد از گرایش به دین مبین اسلام نام خود را به بمانعلی تغییر داد. وی ظاهراً در زمان اقامت در یزد، سرودن *حملة حیدری* را آغاز کرد و پس از مراجعت به کرمان به سفارش ابراهیمخان ظهیرالدوله (حاکم کرمان در زمان فتحعلیشاه) با سرعت بیشتری سرودن منظومه *حملة حیدری* را ادامه داد و کتاب خود را بنام وی کرد. این کتاب در اواسط شرح «جنگ صفین» به پایان میرسد (جلالی پندری، ۱۳۸۹: ۲۱۰).

اشعار راجی در حوزه زبان و حتی مضمون و توصیف از استاد طوس اثر پذیرفته است (فضیلت، ۱۳۷۹:)

او در وصف امیرالمؤمنین، علی (ع) میگوید:
ز همسایگان، کس نبودش همال

چو بگذشت بر شاه دین، چار سال
بر او تنگ بُد، این سرای سپنج
نمودی دو دهسال، در سال پنج

ابیات مذکور بسیار به گفته فردوسی درباره سهراب شباهت دارد:

یکی کودک آمد، چو تابنده ماه

چو ماه نه بگذشت، بر دخت شاه

که یاراست با او نبرد آزمود

چو دهساله شد، زان زمین کس نبود

۱. در وجه تسمیه اشعار راجی کرمانی گفته‌اند که در هیچ جایی از کتابش عنوان *حملة حیدری* ذکر نشده است و احتمالاً گردآورنده اشعار راجی، به قرنیة کتاب باذل مشهودی، آن را نیز *حملة حیدری* نامیده است.

از اینگونه شباهتها، میان اشعار راجی کرمانی و فردوسی میتوان به داستان جنگ حضرت علی (ع) با عمر بن عبدود و رزم رستم و اشکبوس اشاره کرد:
راجی سروده است:

چو عمرو دلاور بر او بنگریست
بترسید و لرزید و بر خود گریست
خروشید کای نارسیده جوان
کجایند گردان و جنگ آوران
که زینسان پیاده به جنگ آمدی
پیاده به جنگ نهنگ آمدی

فردوسی نیز سروده است:
تو قلب سپه را به آیین بدار
من اکنون پیاده کنم کارزار
کمان بزه را به بازو فکند
به بند کمر بر بزد تیر، چند
خروشید کی مرد رزمآزمای
همآوردت آمد مشو باز جای
کشانی بدو گفت با بی باراگی
به کشتن دهی سر به یکبارگی

یکی از وجوه اختلاف میان دو منظومه باذل و راجی آن است که راجی در میان توصیف حوادث زمان پیامبر (ص) و مولا علی (ع) از توصیف حوادث کربلا غافل نشده و به تناسب، شرحی از آن ماجرا را نیز ارائه کرده است. یکی از زیباترین بخشهای حمله حیدری راجی، ماجرای خواستگاری حضرت علی (ع) از حضرت فاطمه (س) است که درونمایه نمایش اخلاقی دارد.

برگی از کتاب حمله حیدری
موجود در موزه رضا عباسی (آرشیو تصویر کتابخانه)

تأثیر حمله حیدری بر فرهنگ و هنر ایران

- نقالی

حمله حیدری یکی از کتابهای تأثیرگذار بر فرهنگ ایرانی- اسلامی است. یکی از مهمترین این تأثیرات، سبکی است که در مبحث نقالی (نقالی مذهبی) با عنوان «حمله خوانی» بوجود آمده است.^۱ «حمله خوانی گونه‌یی از نقالی مذهبی است که درونمایه و متن آن از دو کتاب حمله حیدری گرفته شده است» (ناظرزاده کرمانی، ۱۳۷۸: ۶۵).

حمله حیدری راجی کرمانی بیشتر مورد توجه «نقالان مذهبی» قرار گرفت؛ زیرا راجی کرمانی از عناصر داستانی و تخیلی، مانند «دیو» و امثال آن برای تصویرسازیهای شعر خود بهره گرفته است و از اینرو بیشتر مورد استقبال حمله‌خوانان و نقالان قرار گرفته است؛ ولی باذل مشهدی به داستان اصلی وفادارتر بوده است.

۱. برخی دیگر از گونه‌های نقالی مذهبی در ایران عبارتند از: «مناقب خوانی»، «فضائل خوانی»، «سپرده خوانی» و «روضه خوانی».

یک برگ از کتاب حمله حیدری
موجود در موزه رضا عباسی (آرشیو تصویر کتابخانه)

- نقاشی

از دیگر تأثیرات کتابهای حمله حیدری بر هنر ایران، تأثیراتی است که روی هنر نقاشی و کتاب آرایی ایرانی گذاشته است. بیشک تأثیر صحنه آرایها و خیال پردازیهای شاعرانه اشعار این کتاب، بر روی تصاویری که برای پرده خوانی کشیده شده، قابل بررسی و نقد خواهد بود. همچنین بسیاری از کتابهای خطی حمله حیدری، مصور هستند. در این زمینه قابل ذکر است؛ در آرشیو تصویری کتابخانه بنیاد ایرانشناسی ۱۱ قطعه عکس از نقاشیهای مربوط به نسخه های کتاب حمله حیدری که در موزه رضا عباسی نگهداری می شوند؛ موجود است.

منابع:

- صفا، ذبیح الله؛ گنج سخن، ققنوس، ۱۳۶۳.
- کاشفی خوانساری، سید علی؛ «حمله حیدری (تأملی درباره داستانهای منظوم درباره مولای متقیان و معرفی یک شاعر)»، کتاب ماه هنر، شماره ۳۱ و ۳۲، ۱۳۸۰.
- جلالی پندری، یدالله؛ «حمله حیدری» در دانشنامه جهان اسلام، زیر نظر غلامعلی حداد عادل، تهران: بنیاد دایرةالمعارف اسلامی، جلد چهاردهم، ۱۳۸۹.
- فضیلت، محمود؛ «سبک شناسی حمله حیدری ملابمانعلی راجی کرمانی»، مجله دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه تهران، شماره ۱۵۶، زمستان ۱۳۷۹.
- ناظرزاده کرمانی، فرهاد؛ «حمله خوانی، گونه مهمی از نقالی مذهبی در ایران»، مجله هنر، شماره ۳۹، بهار ۱۳۷۸.

نقد مبحث باستانشناسی کتاب «تاریخ جامع ایران»

ندا صحراپیما^۱

مقدمه

کتاب تاریخ جامع ایران به همت مرکز دایره المعارف اسلامی و با همکاری و مساعدت تعداد زیادی از متخصصان و فرهیختگان در حوزه های مختلف مرتبط با تاریخ منتشر شد. فرایند تولید بیست جلدی این کتاب مراحل زمانبری را دربرداشته و در حدود ۱۴ سال به طول کشیده است. در این میان علیرغم محاسن این کتاب طبعاً معایب و کاستیهایی نیز به چشم میخورد. هدف از نگارش این مطالب ارائه برخی از نواقص و کاستیها است با امید آنکه در ویرایش و چاپ مجدد آن در حد امکان مورد بررسی و تجدید نظر قرار گرفته و بهبود یابد.

این کتاب با مراحل سکونت انسان بر روی فلات ایران در دوران پیش از تاریخ آغاز شده و شرح مختصری از دورانهای مختلف پارینه سنگی، آغاز شهرنشینی و پیدایش سفال خاکستری تا آغاز دوران تاریخی در آن ارائه شده است. عدم ارائه مطالب جدید و قدیمی بودن آنها شاخصترین نکته قابل مشاهده و ارزیابی در پنجاه و دو صفحه نخست این کتاب است که به قلم یکی از متخصصین صاحب نام در حوزه مباحث باستانشناسی و انسانشناسی نوشته شده است. به نحوی که به نظر میرسد، این مطالب دقیقاً در آغاز فعالیت مجموعه دایره المعارف به مولف سفارش داده شده (چهارده سال پیش) و در همان زمان نیز انجام شده است و قطعاً در صورت بازبینی مجدد آنها توسط مولف در زمان چاپ کتاب اطلاعات روزآمد و مناسبتری ارائه میشده است.

قابل ذکر است باستان شناسی، دانش و معرفتی است که بر اساس شواهد به دست آمده از بقایای مادی انسانهای گذشته حاصل میشود و در این نگاه معرفتی ارائه حکمی قطعی و لایتغیر ممکن نیست و هر ساله با توجه به حجم مطالعات و کاوشهای انجام شده و بررسی و تحلیل دادههای به دست آمده؛ اطلاعات جدید و روزآمدی نسبت به گذشته ارائه میشود. همچنین قابل ذکر است؛ باستانشناسی کشور در طی این مدت فرایندهای مختلفی را پشت سر گذاشته و با توجه به بهرمندی مناسب از رشد و توسعه علوم و فنون مختلف، تخصصی شدن کاوشها، ورود کارشناسانی که با پیشرفتهای و مباحث جدید آشنا هستند [اعم از ایرانی و غیر ایرانی] استفاده از نتایج آزمایشگاهی و موارد دیگر، دانش باستانشناسی را در طی چهارده سال گذشته متحول ساخته است. در نتیجه، طی این مدت از بررسیهای پیشین، بدون شک ارزش و محتوای مطالب ارائه شده در مبحث پیش از تاریخ کتاب «تاریخ جامع ایران» را زیر سوال میبرد. برخی از معایب بخش پیش از تاریخ کتاب تا این جامع ایران به شرح ذیل است:

۱. کارشناس بنیاد ایرانشناسی

- در بیان مطالب دوران پیش از تاریخ تفکیک منطقه‌ای از فلات ایران ارائه نشده و صرفاً به ارائه یک سری از اطلاعات قابل دسترس بسنده شده است.
- تمرکز بیش از حد بر حوزه زاگرس و عدم ارائه مطالب در دیگر نقاط فلات ایران.
- در مورد دوره آثار به دست آمده از غار کنجی نگارنده به مقایسه این آثار با تمدن اروک اشاره کرده است. در حالی که مبنای این مقایسه، فلسفه شکل‌گیری تمدن در بین‌النهرین است که در گذشته بیشتر مورد رواج و استفاده بوده و در حال حاضر چندان مورد توجه نیست.
- شایسته بود، با توجه به اینکه موضوع مباحث ارائه شده در این قسمت، مقدمه ورود به تاریخ ایران است؛ شیوه نگارش و ادبیات مناسبتی جهت ارائه مطالب، در نظر گرفته میشد. به نظر میرسد؛ ارائه مطالب به شیوه نگارش گزارشهای باستانشناسی و پرداختن به جزئیات به دست آمده از حفاریها که تا حدی نیازمند درک مبانی باستانشناسی است، برای درک مخاطب تا حدی دشوار باشد.
- طبعاً با توجه به قدیمی بودن زمان نوشتن این مطالب؛ نگارنده به اطلاعات مهم و جدیدی که در سالهای اخیر به دست آمده دسترسی نداشته است.
- امید است، که در چاپهای بعدی این معایب اصلاح گردند.

معرفی پایگاه‌های ایران‌شناسی

الکساندر مپس

www.alexandremaps.com

سعید ملکی^۱

سایت الکساندر مپس www.alexandremaps.com، یک سایت فروشگاهی و نمایشگاهی است که در سال ۱۹۸۲م. زیر نظر انجمن بین‌المللی "IAMA" و همچنین اتحادیه بین‌المللی کتابفروشان "LIBA-LILA" فعالیت خود را شروع کرد. این سایت نقشه‌های تاریخی را از قرن پانزدهم تا نوزدهم م. به معرض نمایش و فروش گذاشته است. مدیران این سایت، علاوه بر ارائه تصاویری از نقشه‌های تاریخی، به فروش کتابهای تاریخی دارای مجوز و نیز نقاشی‌ها و... مبادرت می‌ورزند. با ورود به صفحه نخست سایت و با کلیک روی آیتم MAPS میتوان به نقشه‌های آن دسترسی پیدا کرد.

۱. کارشناسی بنیاد ایران‌شناسی شعبه استان آذربایجان غربی.

برای دسترسی به نقشه‌های تاریخی ایران، باید زیرشاخه درختی آسیا (ASIA)، شرق خاورمیانه (MIDDEL EAST) و مجموعه ایران و عراق را انتخاب کرد.

نقشه‌های موجود در این بخش ۹۵ عدد هستند و هر کدام از آنها با اطلاعات مختصری از جمله نام ترسیم کننده و تاریخ آن وصف شده‌اند. برای نمونه چند مورد از آنها در اینجا معرفی میشوند:

	
For more info click here	
Map ID	1790
Cartographer	Nicolas De Fer
Title	La Perse, La Georgie, La Naolie, Les Arabies, L'Egipte et le Cours du Nil ou se trouve aussi le Pont Euxin La Mer Caspienne La Mer Rouge et Les Golfs de Perse et d'Ormus
Date	1724
Picture	
For more info click here	
Map ID	1871
Cartographer	Mallet, Alain Manesson
Title	Empire des Persees et des Parthes / Ancienne Perse
Date	1686
Picture	

الف) نقشه شماره ۸۶ از جان هومان^۱ که حدود ایران را در سال ۱۷۰۲ م. به این شکل ترسیم

کرده است:

ب) نقشه شماره ۱۸۷۳، از آلن میلتون^۲، با عنوان «پارس مدرن» در سال ۱۶۸۶ م. حدود ایران را به این شکل ترسیم کرده است:

1. Homann, Johann Baptist.
1. Mallet, Alain Manesson.

معرفی کتابخانه‌های مهم ایران

پریسا سعیدی^۱

کتابخانه مؤسسه مطالعات و پژوهشهای حقوقی شهر دانش

کتابخانه پژوهشکده حقوقی شهر دانش، در سال ۱۳۷۳ با هدف تأمین منابع مورد نیاز پژوهشگران رشته‌های مختلف حقوق تأسیس شد. منابع وسیع این کتابخانه، شامل تقریباً تمامی کتب و نشریات فارسی منتشره حقوقی در ایران است؛ بطوری که ۹۵ درصد منابع چاپی حقوقی فارسی و ۸۰ درصد دوره کامل نشریات حقوقی منتشر شده در آن آورده شده است. علاوه برین، گستره وسیعی از منابع خارجی از آثار حقوقی کشورهای عربی، شرق دور، کشورهای اروپایی و آمریکای شمالی را نیز در بر میگیرد.

منابع کتابخانه بالغ بر بیش از ۱۶ هزار جلد کتاب فارسی، ۲۱۰ عنوان مجله و منابع غنی و ارزشمند زبانهای عربی، انگلیسی و فرانسوی در حوزه حقوقی است.

از امکانات منحصر بفرد این کتابخانه تخصصی، میتوان عضویت در کتابخانه آنلاین و امکان مطالعه «فولتکست» کتابهای فارسی تخصصی، بانک مقالات فارسی با ۲۳ هزار عنوان و بانک مقالات لاتین و نشریات فرانسوی و حدود ۱۶۰ نشریه انگلیسی و ۴۱ هزار عنوان مقاله لاتین تخصصی را نام برد. از دیگر بخشهای مهم کتابخانه که بتدریج توسعه یافته است، بخش پایاننامه‌های حقوقی دانشگاه‌های کشور است. این واحد امکان استفاده از تحقیقات ارزشمند دانشجویان را فراهم آورده است؛ ولی استفاده از این امکانات، بدلیل اهمیت جلوگیری از سرقت ادبی با ضوابط خاصی صورت میپذیرد. همچنین پژوهشگران میتوانند، کتابهای تخصصی حقوقی را که مناسب تشخیص میدهند، پیشنهاد دهند و کتابخانه از نظرات آنها استفاده خواهد کرد.

سایت کتابخانه امکان جستجوی آنلاین را از طریق نرم افزار سیمرغ فراهم کرده است، همچنین بصورت متوالی تازه‌های کتابخانه را به نمایش میگذارد.

سیستم کتابخانه باز است و فاقد سیستم امانت‌دهی است. عضویت در کتابخانه بصورت یکماهه، سه ماه و شش ماهه با تعرفه عضویت مشخص برای پژوهشگران حقوق و دانشجویان فراهم است. ساعت کار کتابخانه: این کتابخانه، روزهای شنبه تا چهارشنبه از ساعت ۸ الی ۲۰ و پنجشنبه‌ها از ساعت ۸ الی ۱۴ پذیرای مراجعه کنندگان است.

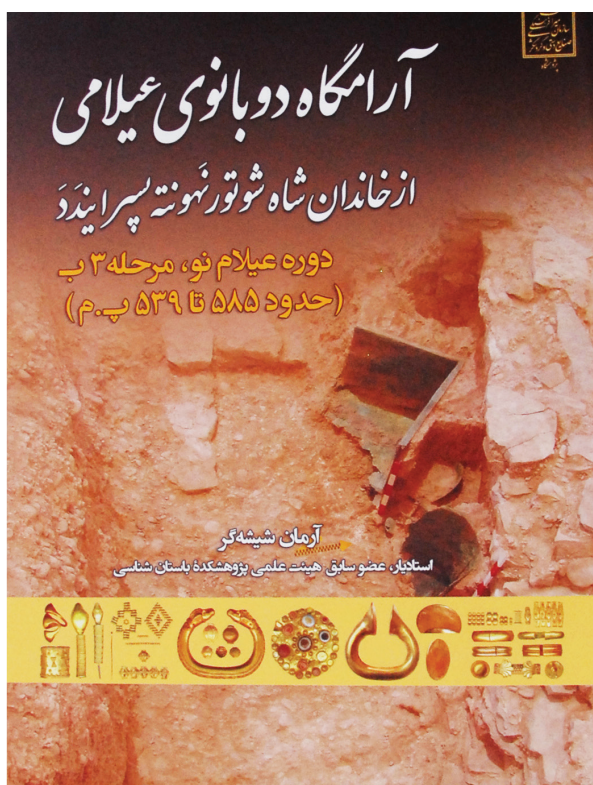
نشانی: تهران، خیابان کریمخان زند، خیابان سنایی، خیابان نهم، کوچه گیلان، پلاک ۵.

تلفن: ۴ - ۰۲۱-۸۸۸۱۱۵۸۱

آدرس سایت: <http://sdil.ac.ir>

معرفی دو کتاب جدید در حوزه ایرانشناسی

۱. آرامگاه دوبانوی عیلامی از خاندان شاه شوتور نهونته پسر ایندد

کتاب آرامگاه دوبانوی عیلامی از خاندان شاه شوتور نهونته پسر ایندد، حاصل کاوش در محوطه باستانی «جوبجی»، رامهرمز و خوزستان، به نگارش آرمان شیشه‌گر، استادیار و عضو سابق هیئت علمی پژوهشکده باستانشناسی، توسط پژوهشگاه میراث فرهنگی و گردشگری منتشر شد.

به گزارش خبرگزاری آریا، در مقدمه این کتاب آمده است که آرمان شیشه‌گر زاده استان خوزستان، با کاوش و پژوهش ارزشمند خود گرد و خاک زمانه را از چهره «دوبانوی عیلامی» زدوده است. کاوشهای محوطه باستانی جوبجی از کاوشهای

مهم دوره «عیلامینو» و دوره «انتقالی به دوره هخامنشی» است و پژوهش گرانسنگی که برآیند کوشش خستگی‌ناپذیر شیشه‌گر بوده، گوشه‌ی دیگری از تاریخ باستانشناسی دوره عیلام را به دانش و شناخت این دوره افزوده است.

در اردیبهشت‌ماه سال ۱۳۸۶ به هنگام عملیات لوله‌گذاری سازمان آب و فاضلاب استان خوزستان، باحفر کانال در این محوطه باستانی، یک آرامگاه از دوره عیلام نو در یک کیلومتری روستای جوبجی خوزستان، بطور اتفاقی کشف و بدنال آن کاوش نجاتبخشی روشمند، در منطقه آغاز شد. با توجه به خط‌نگاشته‌هایی که از روی چند اثر زرین در این مجموعه بدست آمد، معلوم شد افراد آرمیده در این آرامگاه، دو زن از خانواده شاه شوتور نهونته، پسر ایندد، شاه عیلامی هستند.

این مجموعه یا گنجینه، مربوط به دوره عیلامینو پیشدرآمدی بر هنر دوره هخامنشی و نمادهای ارزشمند از باورها، آیینها و شکوه و شکوفایی فرهنگی و هنر این دوره است. یافته‌های زرین پولکها و تزئینات ریز بدست آمده از کاوشهای جوبجی یادآور سربند، پابند، تزئینات لباس و

چادر عروسی توری با پولکهای ریز سیمین زنان خانواده‌های اشرافی در منطقه بهبهان و ممسنی است و بر پایه هم‌نگاری مردم باستانشناسی بنظر میرسد، بانوی عیلامی با جامه در مهمترین دوره زندگیاش به خاک سپرده شده است.

۲. تاریخ جامع ایران

تاریخ جامع ایران، عنوان مجموعه‌ی ۲۰ جلدی است، مشتمل بر وجوه مختلف تاریخ سیاسی و اجتماعی و فرهنگی ایران از دوران پیش از اسلام تا انقراض دوره قاجار. مراد از ایران در این مجموعه، دنیای ایرانی یا ایران فرهنگی است که همواره قلمرویی گسترده‌تر از مرزهای جغرافیایی این سرزمین را شامل میشده است. از این نظر، مجلدات و ابواب مربوط به تاریخ فرهنگی ایران، بی شک از اهمیت خاصی برخوردار خواهد بود.

مجموعه تاریخ جامع ایران، حاصل تلاش و تحقیق گروهی از مولفان و پژوهشگران است که به تازگی توسط مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی چاپ و رونمایی شده است. پنج جلد نخست تاریخ جامع ایران، به تاریخ ایران پیش از اسلام اختصاص دارد. جلد اول، مشتمل بر سابقه انسان کهن در فلات ایران و تمدنهای پیش از آریاییها، ورود آریاییها به ایران عصر مادها و قسمتی از تاریخ سیاسی هخامنشیان است.

جلد دوم، با دنباله تاریخ هخامنشیان آغاز شده است. تاریخ ایران به روزگار سلوکیان، دولتهای پراکنده یا ملوک الطوائف، عصر ساسانیان و سرانجام تاریخ اساطیری ایران در همین جلد مورد بررسی قرار گرفته است.

جلد سوم، تاریخ اقتصادی و اجتماعی ایران از آغاز تا پایان دوره ساسانی؛ آنگاه تشکیلات اداری و نظامی در ایران؛ و سرانجام باستانشناسی و هنر ایران در دوره‌های فرمانروایی مادها و هخامنشیان را در بردارد.

در جلد چهارم، ضمن ارائه تحقیق در هنر و معماری ایران پیش از اسلام، به ادیان و آموزش و پرورش در ایران نیز توجه شده است.

جلد پنجم، هم مشتمل است بر تحقیق در زبان و ادبیات ایران؛ تاریخ‌نگاری؛ جغرافیای نویسی؛ فلسفه و دانشهای دیگر.

دوره اسلامی تاریخ جامع ایران، ۱۵ جلد از این اثر بزرگ را در بر خواهد داشت. جلد اول (ششم از مجموعه) شامل تاریخ ایران از فتح اسلامی تا ظهور دولتهای نیمه مستقل و مستقل است و مباحثی چون فتوح ایران و آخرین روزهای دولت ساسانی، ایران در عصر حکومت قومی

عرب، ایرانیان و ظهور دولت عباسی، وزارت و دیوانسالاری ایرانی و قسمتی از حکومت‌های شرقی و غربی ایران عصر اسلامی را در بردارد.

جلد دوم (هفتم از مجموعه) مشتمل بر تاریخ دولتهای ایرانی در خراسان؛ شمال ایران؛ ایران مرکزی و غربی و جنوبی از حکومت طاهریان تا کاکوئیان است و در هریک از این ابواب، تاریخ تشکیلات اداری و سیاسی نیز مورد بحث قرار میگیرد.

دنباله آل‌بویه، غزنویان و ایران در عصر سلجوقیان، برخی سلسله‌های کوچکتر در غرب ایران، مانند بنی‌سکمان در ارمنستان و ملوک قراباغ، عنوان جلد سوم از دوره اسلامی (هشتم از مجموعه) تاریخ جامع ایران بشمار میرود.

جلد چهارم (نهم از مجموعه) به تاریخ ایران از دوره اتابکان تا قسمتی از دوره ایلخانان مغول اختصاص یافته است. در این بخش، دوره سلسله‌های موسوم به اتابکان از اتابکان آذربایجان تا اینجوئیان، زمینه‌های هجوم مغول، جانشینان چنگیز، برپایی دولت ایلخانان مورد بحث قرار میگیرد و سازمانهای سیاسی اداری این ادوار مطالعه میشود.

دنباله ایلخانان تا ظهور صفویان، عنوان جلد پنجم (دهم از مجموعه) است و در همین جا علاوهربر دوره دوم ایلخانان به عصر ترکمانان و دوره مهم تیموریان و قسمتی از صفویان نیز پرداخته میشود. دنباله عصر صفویان، ادوار حکومت افشاریان و زندیان در جلد ششم (یازدهم از مجموعه) مورد بحث قرار میگیرد.

جلد هفتم (دوازدهم از مجموعه) به عصر قاجار؛ تحولات مذهبی؛ روابط خارجی ایران با عثمانی و دول قدرتمند اروپایی؛ زمینه‌های قیام و انقلاب مشروطه؛ نقش طبقات اجتماعی در تحولات سیاسی و اجتماعی؛ ورود تمدن جدید به ایران و بسیاری مسائل دیگر نیز پرداخته میشود. در پیوستهای همین مجلد، خانات آسیای مرکزی؛ خانات گنجه و شکی و قراباغ؛ هرمز و خلیج فارس مطالعه شده‌اند.

جلد هشتم تا پانزدهم، به تاریخ فرهنگی دنیای ایرانی اختصاص دارد.

جلدهای هشتم و نهم، مشتمل است بر تاریخ علم و ادب و حاوی مباحثی چون نقش ایرانیان در نقل و ترجمه آثار علمی به زبان عربی؛ عصر تصنیف آثار علمی؛ دانشهای فلسفی و کلامی در ایران و میان ایرانیان؛ نجوم و ریاضیات؛ علوم طبیعی و پزشکی؛ بیمارستانها؛ دانشهای دینی و مذاهب فقهی؛ تصوف و فرق صوفیه؛ تاریخ‌نگاری و چند مبحث دیگر.

جلدهای دهم تا دوازدهم (پانزدهم تا هفدهم مجموعه) شامل تاریخ زبان و ادبیات فارسی از آغاز عصر اسلامی تا پایان عصر قاجار خواهد بود. در این مجلد ادبیات فارسی در قلمرو فرهنگی ایران، بر حسب ادوار ادبی مورد بحث قرار میگیرد. دوره بازگشت ادبی؛ ادبیات مشروطه؛ ادبیات عامه؛ روزنامه و روزنامه‌نگاری؛ ادبیات اقوام ایرانی؛ تاریخ آموزش و پرورش و بسیاری مطالب دیگر عناوین این مجلدات هستند.

جلدهای سیزده و چهارده (هجدهم و نوزدهم مجموعه) مخصوص تاریخ هنر و معماری ایران، شامل هنرهای دستی و تزئینی و نمایشی و آیینی، موسیقی و معماری است.

جلد پانزدهم (بیستم مجموعه) به مباحث تاریخ اجتماعی؛ نظام حقوقی در ایران؛ ادیان و مذاهب در ایران؛ طبقات اجتماعی و حیات عامه اختصاص یافته است.

کوششهای طراحان و مدیران علمی و اجرایی این اثر بر آن مقصود بوده تا اثری «جامع» یا لااقل نسبتاً جامع پدید آورند. بطور کلی این اثر ۲۰ جلدی، بیش از ۵۵ عنوان اصلی و ۱۶۰ عنوان فرعی و حدود ۳۰۰ عنوان فرعی تر را در بر میگیرد. در خلال تحقیق و تدوین این اثر، موضوعها و عناوین فرعی دیگری به نظر رسید که در طرح اولیه وارد شد؛ اما ساختار اصلی طرح تاریخ جامع ایران، همچنان به قوت خود باقی است.

مجموعه قابل توجهی از محققان طراز اول در زمینه‌های تاریخ و فرهنگ و ادب ایران، که در داخل و خارج از کشور مشغول تحقیق و تدریسند، در تحقیق و تدوین این اثر بزرگ مشارکت داشته‌اند.

مدیریت بنیاد ایرانشناسی این توفیق و خدمت را بر دست اندرکاران مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی تبریک میگوید.

معرفی آخرین پایان‌نامه‌های دفاع شده در بنیاد ایرانشناسی

۱- شهر دزفول

پژوهشگر: عباس بزرگمهر (ایرانشناسی، گرایش عمومی)
استاد راهنما: دکتر محمود جعفری دهقی

چکیده

دزفول در جنوب غربی ایران و در کنار رودخانه دزگسترده شده است و پیشینه تاریخی آن به دوره ساسانیان باز می‌گردد؛ ولی پیش از ساسانیان هم بعنوان یکی از شهرهای آباد بشمار میرفته است. این شهر از منظر تاریخ و فرهنگ ویژگیهای برجسته‌ای دارد و در دوره باستان، جزئی از سرزمینهای امپراتوریهای عیلام و هخامنشیان تلقی میشد. بر پایه گفته‌های کاوشگران، «آوان» پایتخت نخستین امپراتوری پهناورکشورعیلام، در دزفول کنونی جای داشته است. این شهر که از شهرهای شمالی استان خوزستان است با شهرتهران ۶۵۵ کیلومتر و با شاهرهاوز ۱۲۵ کیلومتر فاصله دارد. دزفول دارای زمستان و پاییزی مدیترانه‌ای بوده و زیستبوم سرسبز آن از پایان زمستان تا اوایل بهار بسیار دلپذیر است. «دزپُل» یا «دژپُل» که کلمه «دزفول» برگردان عربی آن است، درگوش محلی آن را «دزفیل» و «دسفیل» می‌گویند که از دو واژه «دژ» و «پُل» تشکیل شده است. واژه «پُل» از پله که در قرن چهارم میلادی به امزشاپور اول ساسانه و بمنظور برقراری ارتباط میان پایتخت جدید؛ یعنی «گندیشاپور» و «شوشتر» ساخته شده بود و «دژ» از قلعه‌ای که برای نگهبانی و حراست از آن پُل ساخته شده بود، اخذ شده است. این پل هم اکنون نیز پابرجاست و با نام پل قدیم یا «پل کهنه» شناخته میشود و به‌مراه رود «دز» از مهمترین عناصر هویت بخش شهر از تاریخ کهن تا به امروز بشمار می‌آید. این قلعه زندانی عظیم بود که آنرا قلعه «گیلگرد» و قلعه «انوشبرد» یا قلعه فراموشی نیز میخواندند؛ زیرا که نام زندانیان و حتی نام آن مکان را کسی نبایستی بر زبان میراند. با آغاز جنگ ایران و عراق، دزفول یکی از شهرهایی بود که بیش از ۱۷۰ بار به آن یورش موشکی شد. مردم دزفول به گویش دزفولی که ازگویشهای زبان فارسی است، سخن میگویند و مسلمان و پیرو مذهب شیعه هستند. زادگاه شیخ مرتضی انصاری، مرجع بزرگ تقلید شیعیان در زمان خود، شهر دزفول بوده است.

۲- اصفهان پیش از اسلام به روایت تاریخ‌نگاران و جغرافی‌دانان مسلمان سده‌های یکم تا ششم هجری

پژوهشگر: علیرضا شرافت (ایران‌شناسی، گرایش فرهنگ مردم)
استاد راهنما: دکتر زهره زرشناس

چکیده

اصفهان در دوران پیش از اسلام از تاریخ و تمدن شایان توجهی برخوردار بود. این شهر چندان در کانون توجه پژوهشگران قرار نگرفته و مطالعات و تحقیقات تاریخی درخور و دامنه‌داری در این باره صورت نپذیرفته است؛ از همین رو پژوهش حاضر بر آن است تا با تمرکز بر روی منابع تاریخ‌نگاران و جغرافی‌دانان مسلمان سده‌های یکم تا ششم هجری که حاوی سودمندترین و مهمترین داده‌ها و شواهد در زمینه اصفهان پیش از اسلام هستند، به مطالعه و بررسی جغرافیای تاریخی، ساختار شهری و روستایی، بناهای باستانی، دین‌ها و جشن‌های اصفهان در دوران پیش از اسلام بپردازد. همچنین این پژوهش بر آنست تا بکوشد، پیشینه باستانی پوشیده و مبهم اصفهان را به یاری نوشته‌های تاریخ‌نگاران و جغرافی‌دانان مذکور تا حدی آشکار کند و گوشه‌یی از ابهامها و کاستیهای موجود را برطرف سازد.

